

Привиди

КУПИТИ

Ця повість є продовженням трилогії Анатолія Дністрового, події в якій розгортаються у вигаданому містечку на Поділлі. «Сіра пейна», яка є першою книжкою трилогії, розповідає про життя провінційної богеми – художників, натурниць і поетів.

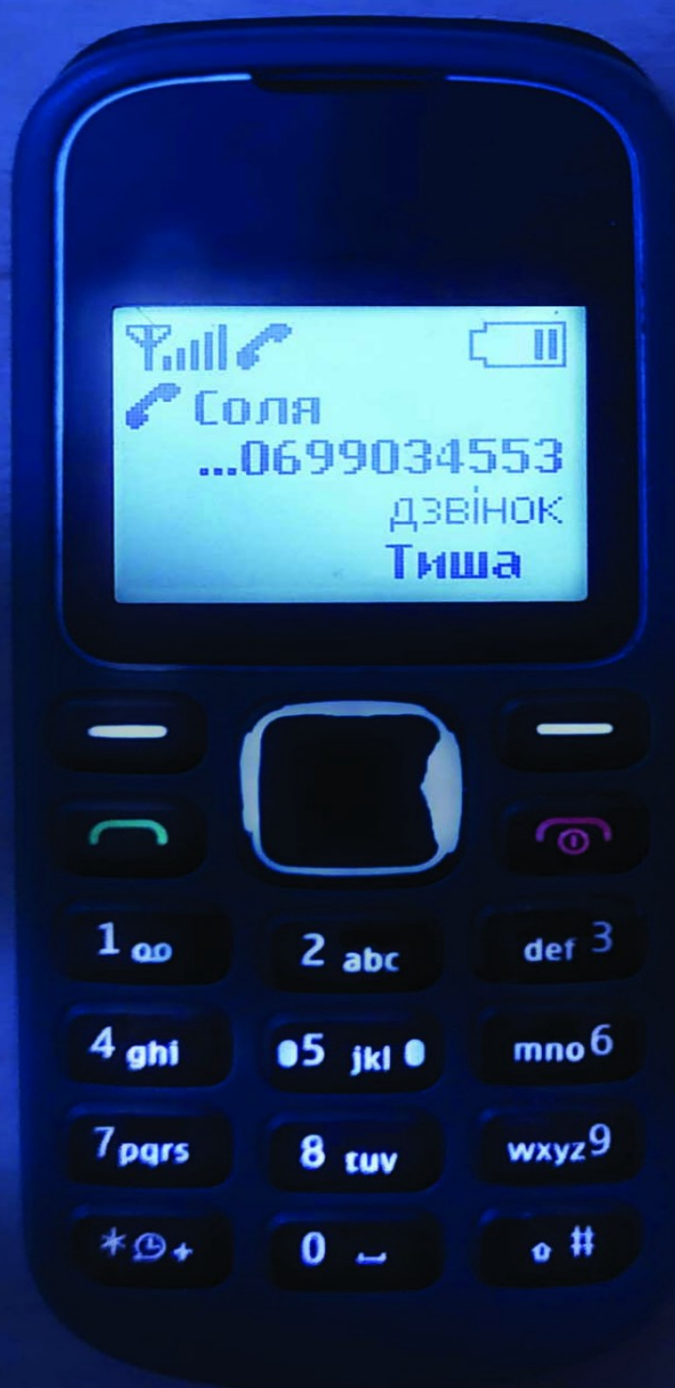
У «Привидах» же події відбуваються у двох паралельних часових шарах (початок 2000-х і наш час). Перший часовий шар – молодість героїв (середовище провінційних літераторів, поетів-слемерів і креативних людей), їхні творчі експерименти, неконтрольована сексуальна свобода, заперечення будь-яких авторитетів і великі плани на майбутнє.

Другий часовий шар – герої через 20 років і те, що з ними стається за цей час.

Туга за творчістю приводить головного героя в місто його юності, де все змінилося до невпізнанності. Він блукає в ньому, мов привид, і спілкується з такими самими живими привидами зі своєї юності, які стали невидимими в теперішньому часі.

Анатолій
Дністровий

ПРИВИДИ

Анатолій Дністровий

Привиди

Повість

віхблa

Київ · 2024

УДК 821.161.2'06-322.9

Д54

Дністровий Анатолій

Привиди : повість / Анатолій Дністровий. — К. : Віхола, 2024. — 296 с. — (Серія «Худліт. Проза»).

ISBN 978-617-8257-99-6

Ця повість є продовженням трилогії Анатолія Дністрового, події в якій розгортаються у вигаданому містечку на Поділлі. «Сіра пейна», яка є першою книжкою трилогії, розповідає про життя провінційної богеми — художників, натурниць та поетів.

У «Привидах» же події відбуваються у двох паралельних часових шарах (початок 2000-х і наш час). Перший часовий шар — молодість героїв (середовище провінційних літераторів, поетів-слемерів і креативних людей), їхні творчі експерименти, неконтрольована сексуальна свобода, заперечення будь-яких авторитетів і великі плани на майбутнє.

Другий часовий шар — герої через 20 років і те, що з ними стається за цей час.

Туга за творчістю приводить головного героя в місто його юності, де все змінилося до невпізнаності. Він блукає в ньому, мов привид, і спілкується з такими самими живими привидами зі своєї юності, які стали невидимими в теперішньому часі.

Усі права застережено. Будь-яку частину цього видання в будь-якій формі та будь-яким способом без письмової згоди видавництва і правовласників відтворювати заборонено.

© Анатолій Дністровий, 2024

© Костянтин Цапок, обкладинка, 2024

© ТОВ «Віхола», виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2024

I

2020-й. Несподіваний дзвінок

Віру будить настирлива вібрація смартфона, що, мов великий жук, гуде на журнальному столику біля ліжка, ледь-ледь освітлюючи нічну кімнату бірюзовим екраном. Підводиться, тре очі й невдоволено питає: «Господи, це ще хто? Котра зараз година?» Просить чоловіка вимкнути звук або винести телефон кудись у коридор. Макс тягнеться до столика, сонними очима вдивляється в екран, бере слухавку й сухо каже, що передзвонить. Віра чує шурхіт і незнайомий грубий голос. Макс кілька секунд терпляче слухає, а тоді тицяє на червону кнопку на екрані.

Мобільний знову озивається, але Макс вимикає звук. Обіймає дружину, позіхає: «Нічого серйозного, давній знайомий, спи». Цілує Віру в шию, вона невдоволено бурмоче, що треба бути повним ідіотом, щоби дзвонити отак серед ночі, відвертається і вкривається ковдрою. Макс просить не стягувати з нього ковдру, бо знову буде мерзнути, хоче загорнутися в неї, але Віра пручається, тримаючи за свій край. «Ми зараз поб'ємося через цю кляту ковдру», — сміється до себе він.

— Давно в тебе таких дивних знайомих не було.

— Цей — особливий: він із Будича.

— Друг з універу?

— Ага, приятель зі студентських часів. Та один алкаш...

— Я так і подумала, що якийсь відморозок. Давай спати, бо встану пожмакана, голова болітиме. Розкажеш про нього завтра, — лагідніше шепоче Віра.

«Можливо, розкажу», — думає Макс. Тулиться до теплої від сну Віри, занурюється обличчям у її волосся, ще раз цілує. Вона шепоче, що дуже втомлена і хоче спати, просить не ображатися. Макс не може стулити повіки. Йде на кухню, випиває склянку води, вмикає ноутбук,

заходить на кілька сайтів, читає випадкові новини, бездумно скролить стрічку фейсбука. Фотографії приятельок із фітнес-клубів, дурацькі картинки-демотиватори, трохи істеричні пости про політичну корупцію знайомих журналістів — нічого цікавого. Потім переглядає кілька своїх незавершених текстів для сайту, очі злипаються, відчуває втому.

Повертається до Віри, спросоння вона бурчить, що він надто шумно вовтузиться і міг би притримати двері, а завтра такий важкий робочий день, локдаун закінчився, всі рвуться на роботу, такий ідіотський день — конференція, ці безкінечні консультації, що навіть не знаю, як його переживу, напевно, й на обід не вискочу. Макс заспокоює, що буде тихим, і вмощується поруч. Ніяк не може заснути. Стирається на лікоть, уважно розглядає обличчя дружини. Обережно витягує над нею ліву руку і двома пальцями злегка стуляє їй ніздрі, через кілька секунд відпускає, стуляє знову й відпускає. Вона хропе й далі.

Сон ніяк не приходить, і Макс уже не знає, куди подітися від думок, бо голова — не телевізор: для неї нема пульта з кнопкою вимкнення. Це найгірше, що може бути вночі, — ні сну, ні можливості працювати. В такі миті Макс любить згадувати минуле, бо ніч — підхожий час для цього: повільно, поступово, крок за кроком щоразу віднаходити невідомі предмети давнини, ніби робити археологічні розкопки.

«Це безнадійно», — шепоче, відкинувшись на спину. Найгірше під час безсоння — коли поруч хропуть. Це заважає думати і згадувати. «Треба буде купити каремат і спальник, щоб лягати спати на кухні», — зітхає Макс.

Таких дзвінків не було давно. Привиди з минулого нагадують про себе хвилями: то їх тривалий час нема, то знову з'являються. Вони приходять несподівано, коли на них не чекаєш. Приходять невідомо за ким, бо той, по кого вони приходять, залишився десь у химерному й давно минулому часі, в павутинні липких і нечітких, випадкових і нелогічних спогадів.

Макс думає про Веніаміна Раткевича: востаннє той дзвонив кілька років тому. Здається, це було на світанку і він був п'яним. Макс згадує їхню розмову, що вже зараз, в іншому часі й просторі, видається безглуздою й нереальною, ніби це відбувалося не з ним. Веня важко хрипів, що вмирає, що його задовбали такі мудаки, Максе, як ти: задроти-розумники, які вилізли невідомо звідки й дуже високо несуться, сука-блядь-падло-гандон («і де він цього нахапався?»), я нічого не забув і все пам'ятаю, яким ти був дешевим мудаком, сука-блядь-падло-гандон. Привиди навіть через стільки років мають до тебе претензії, вперто накопичують свою пеню, щоби потім усе вивалити разом. Привиди істерично волають: «Я нічого не забув!» Їхні пики озлоблені, а очі поблискують гнівом, вони тягнуться худючими руками, щоб ухопити тебе за горло.

Макс уже звик до потоків подібних одкровень колишнього студентського приятеля й лише заспокоював його та іронізував, що через кілька годин настане ранок, сонечко зійде, відчиняться перші наливайки, купиш «мерзавчика», похмелишся з місцевими друзями-алконавтами — й життя знову матиме сенс, а коли захочеться ще, то настріляєте грошенят у жалісливих перехожих — може, вистачить на другу пляшечку. В такі миті з телефона, як завжди, лилися дикі обурені крики, зойки, погрози, незрозумілий гуркіт і злобне шипіння — «сука-

блядь-падло-гандон»... Макс згадує, як Веня тоді добряче так розійшовся, обкладаючи його триповерховими матами, важко бухикаючи, як туберкульозник, а потім знову дорікав за минуле. Привиди живуть тільки минулим і приходять тоді, коли минуле забувається. Це так завжди: тільки-но минуле розвіюється, ніби застояне повітря, як цей незайманий вакуум знову хоче заповнити собою давній сморід.

Коли він встиг остаточно поїхати дахом?

...сука-блядь-падло-гандон.

...сука-блядь-падло-гандон.

Макс згадує Будич, де навчався в універі, згадує цей тихий обласний центр між Хмельниччиною та Вінниччиною. Там жила рідна тітка, сестра його матері, яка запропонувала племіннику на час навчання пожити у квартирі її доньки Насті, бо та виїхала до Німеччини. Макс пригадує навчальні корпуси, аудиторії, коридор факультету, читальний зал, згадує вулиці, провулки, сквери, якими часто блукав, згадує стару бетонну, трохи пошарпану набережну над Південним Бугом, пивницю на баржі, куди студенти любили заходити на пиво, згадує друзів і викладачів, розмови та зустрічі з цікавими людьми, з якими його звело життя. Відтворює в пам'яті обриси міста — завжди спокійного, але ніби впевненого в собі. Часом йому здається, що це не було помилкою — навчатися саме в Будичі, а не десь-інде. Місто не таке претензійне, як інші міста, і, попри занедбаність, має свій шарм, свою родзинку і привабливість, яку, щоправда, місцеві мешканці не завжди усвідомлюють.

Спогади хаотичні, нетривкі, випадкові. Макс прагне детально відтворити в пам'яті ту чи іншу сцену, але події минулого — це всього лише скупі фрагменти, вони ніколи не крутяться перед очима, як хроніка чи кіноплівка. Йому здається, ніби це було не з ним, не в його житті. Веселий був час: безгрошів'я, що не помічалось й було таким

самим природним, як повітря, неприборканий ентузіазм, який усіх навколо наелектризовував, змушував кров жваво рухатися венами, перші спонтанні та емоційно виснажливі любові, від яких зносило дах, які поглинали дні та ночі. Якими смішними були ті давні балачки й дискусії — про книжки, кіно, філософів, наукові методології, музику та моду.

Макс кисло посміхається: з'явився несподіваний привид і нагадав про чимало приємних років. Хоч якась користь від привидів. Мабуть, там усе змінилося. Захотілося приїхати в Будич, де не був уже сто років, погуляти на самоті його вуличками, сквериками, прийти до університету й посидіти на одній із лавочок. Чому люди приречені на пам'ять? Чому іноді пам'ять може бути такою солодкою, мов мед, і притягувати до минулого, особливо якщо воно було приємним і окрилювало? Раніше намагався не думати про Будич, кілька разів проігнорував зустріч випускників, які збиралися через п'ять і десять років після універу. Уявляє своїх однокурсників — підтоптаних, затурканих роботами та сімейними клопатами, уявляє їхні балачки — і йому відпадає бажання туди їхати. Макс думає, що, напевно, став таким самим затурканим і не бачить цього за собою.

Він повністю втратив зв'язок зі студентським минулим. Єдиним, хто нагадував про себе з того періоду, був Веніамін. Якби Веня мав трохи більше сили волі, вибрався із зачарованого кола, перебрався до Києва, то міг би зараз непогано себе чухати — став би журналістом чи пішов працювати кудись у піар, пописував би й далі свої книжки. «Якби» — це слово втрачених можливостей, тільки й годиться, щоб його вживали до повних лузерів та ідіотів.

Макс їде з Вірою на сріблястому «ніссані» в супермаркет, де вони щосуботи пакуються продуктами на тиждень. Ще за сніданком дружина була трохи невдоволена, без настрою: думала про своє та бурчала з найменшого приводу. Її не попускає від кави, після якої стає зазвичай бадьорою та енергійною. Віра нетерпляче крутить пальцями радіо, ловить улюблену хвилю й слухає новини: говорять про області, де знову лютує коронавірус, та чергове подорожчання газу й електрики.

Віра каже, що потрібно купити подарунок тітці Олені з Харкова, бо вона завжди нас підтримувала, особливо тоді, коли батько втік до коханки в Молдову, а я навчалася в медичному університеті й ледве зводила кінці з кінцями, тож якби не тітка, то не уявляю, як би дала собі раду. Після невеликої паузи додає, що, коли згадає нестерпні «нульові», — аж плакати хочеться, хоча мама каже, що наприкінці 80-х і в 90-х було ще гірше.

У супермаркеті вибирають тітці Олені набір китайського простенького, але симпатичного посуду, у візок для покупок кладуть продукти, кілька пляшок іспанського червоного сухого вина. Макс просить Віру зважити морожених бичків для Бerti, бо вже закінчуються, а тій скотиняці якщо не даси бичків, то вона знову щоранку виноситиме мозок. Віра бурчить, що вчені довели, ніби котам шкідливо їсти сиру рибу. Макс відповідає, що нехай учені краще спробують пояснити це Бerti — та навряд чи їх зрозуміє.

Вони стоять із продуктовим возиком у черзі на касі. Максу дзвонять — знову Веніамін. Макс чує незрозумілу шарпанину, тріскотню, після чого хриплий, посаджений, понурий голос затягує традиційне: «Аль-льо, Макс, ти шо там, здохнув?» Дає дружині гаманця, просить

розрахуватися й відходить від черги поговорити. «У тебе щось важливе чи ти вже похмелився?» — запитує у Веніаміна.

Войовничий та запальний голос Раткевича несподівано стає плаксивим і нещасним. Перепади настрою в алкашів трапляються часто: вони можуть по-ідіотському загострено радіти, а через хвилину не менш по-ідіотському та загострено впадати в істерику. Веніамін скиглить, що вмирає, що не знає, чи дотягне до кінця року, нарікає, що не може знайти роботу, куди тільки не ходив — навіть сторожем чи охоронцем не беруть, а дружина забрала доньку й виїхала до батьків, малої не бачу роками, тепер ще той йобар завівся, сука-блядь-падлогандон. Веня ще кілька хвилин щедро сипле грізними прокльонами на адресу коханця дружини, погрожує його прибити за першої-ліпшої нагоди, але знову так само раптово стихає і скавулить про нестерпне життя. Довго сопе в слухавку й каже, що залишилося недовго — скоро все це скінчиться.

Макс утішає, що все можна почати знову, слід лише взяти себе в руки, зав'язати з бухлом, і поволі з'являться нові горизонти, головне — загорітися улюбленою справою, що стане сенсом життя, от тоді буде легше. Веня далі сопе, а тоді вибулькує: «Да в сраку все це!»

— Хто дзвонив? — цікавиться Віра.

— Веніамін.

— А-а-а, той алкаш із Будича? І що хотів?

— Грошей.

— Грошей?

Вона з підозрою зиркає, а потім каже: «М-да». Макс запитливо на неї дивиться. Віра стинає плечима:

— Не розумію, чого ти з ним церемонишся.

— Та я з ним і не церемонюся. Із чого ти взяла?

— Ну ти ж приділяєш йому увагу, підтримуєш стосунки...

— Підтримувати стосунки і церемонитися — це не те саме. Ти так кажеш, ніби мені постійно свербить носитися з ним, як дурню зі ступою. Та он твоя мама нам більше допікає і на кожному кроці пхає носа куди не слід.

— Так, — із притиском каже вона, — давай не будемо приплітати сюди мою маму.

— Я не проти. Але давай ти й мені не читатимеш моралі. Я не хочу через якогось алкаша оце вислуховувати. Він колись був моїм другом. І міг стати сильним поетом. І ще недавно, якихось років десять тому, був модним у читачів — у нього часто брали інтерв'ю, запрошували на фестивалі, перекладали.

— «Років десять тому», — повторює Віра таким голосом, ніби знайшла в холодильнику забуту й зіпсуту ковбасу. — То й що тепер? Про це вже ніхто не пам'ятає. Був поет — і нема поета. І чи був узагалі поет? Чому про це треба говорити?

— Я про це й не говорю. Люди багато чого не пам'ятають. І що з того?

— У мене кілька однокурсниць, як цей твій герой із Будича, також студентками пописували віршики, косили під Ліну Костенко. Одну навіть надрукували в районній газеті! Від цього нікому не було ні холодно ні жарко.

— Те, що хтось пам'ятає чи забуває, — це не показник. Він — частинка мого минулого, маю право його згадувати. Ти ж не можеш мені це заборонити. Навіть я сам не можу собі заборонити. Веніамін — це мимовільний спогад, не більше.

— Нереалізований геній, — вставляє Віра.

— У літературі все трохи по-іншому. Так званий успіх може бути водночас поразкою чи навпаки, — усміхається Макс.

— Ну так, може, колись, у майбутніх століттях, археологи відкопають флешку з нетлінними віршами цього Веніаміна. Оце так перемога —

та хай мене покрасять, як кажуть у Чернігові.

— Якщо порпатимуться, то навряд чи в землі.

— Ага, ще скажи, на гугл-диску, — Віра скептично посміхається, але миттю опановує себе: її обличчя сіріє, а вся вона ніби наїжається.

Макс упізнає цей зверхній і самовпевнений погляд, яким вона з перших днів їхнього знайомства обдаровувала й досі мимоволі обдаровує всіх його знайомих із богемного творчого середовища. Макс раптом думає, що це через неї майже всі його друзі та приятелі віддалилися від них, хоча раніше він це списував на надмірні навантаження на своїх журналістських роботах. Від цієї думки морщить лоба й знову уважно дивиться на бліде й непорушне обличчя дружини. Навіть від її шкіри віє зверхністю, самовпевненістю та неприступністю. — І які там ще новини на літературному фронті? Крім того, що одному з бухариків треба гроші...

— Віро, ти що, ревнуєш? — усміхається Макс.

— Та із чого б це?

— Ну не знаю, ти трохи напружена, ніби туфлі тиснуть.

— Тобі здається.

Складають покупки в багажник машини, рушають додому. Макс каже, що треба заїхати на СТО: накатали чергових 15 тисяч. На найближчому світлофорі Віра помічає на тротуарі п'яничку, який ледве стоїть на ногах, і несподівано запитує в Макса про Веніаміна — чи є в нього сім'я, діти, робота. Макса трохи дивує тон її голосу: не зверхній та іронічний, як завжди, а спокійний. Чоловік заперечливо хитає головою та розповідає, що Веня один, у нього були батьки-бізнесмени, торгували люстрами, мали магазинчик, але Веніамін ще студентом від цього відгородився, хоч батько дуже наполягав, бо розраховував на синову допомогу. Потім його батьки ще хотіли відкрити два філіали-магазини в сусідніх містах, але Веня, здається, відморозився й вирішив

присвятити себе поезії. За таке батько дико на нього визвірився. Відтоді стосунки між ними стали прохолодними.

— І де тепер його поезія?

— Питання риторичне, — усміхається Макс.

— От скажи, чого тебе так тягне до лузерів? У чому тут інтерес?

Макс здивовано на неї витріщається й іронічно перепитує:

— Віро, що це було?

— Не зрозуміла.

— Ну от що це було? Невідомий сигнал із космосу чи щось інше?

— Я серйозно. Навіщо тобі такі зв'язки?

— Віро, які зв'язки? Яка муха тебе вкусила? Я що, схожий на того, хто переймається чи розбудовує «такі» зв'язки? — Макс стискає кермо, злегка виструнчується й гальмує. — Куди він пре? От ідіот! Вони там у своєму Києві всі так їздять — думають тільки про себе.

Біле «рено» зі столичними номерами, що їх підрізало, виривається вперед.

Кілька кварталів їдуть мовчки. Макс вимикає радіо, що ледь чутно щось бурмотіло. Віра запитливо дивиться на нього.

— Зв'язки. І це ж треба слово таке підібрати... — не може заспокоїтись Макс.

Віра знову вмикає радіо, потім відкриває пляшку мінералки, робить кілька ковтків.

Макс не вгаває:

— Оце б ми ще через того нещасного Веніаміна посварилися. Давай закриємо цю тему. Та я взагалі можу тобі нічого не розповідати.

Віра мовчки дивиться перед себе: на пішохідному переході перед їхньою машиною проходить групка молодших школярів та підлітків із маленькими дерев'яними вітрильниками — напевно, йдуть до озера. Макс дивиться на дітей і подумки усміхається: коли в нього буде син, то вони неодмінно змайструють свого вітрильника й також

запускатимуть його на озері. Високий молодий вихователь заклопотано їх підганяє, роззирається на машини, дивиться, чи ніхто з малих не відстав.

— Вибач, якщо образила. Я не хотіла. Але я хочу зрозуміти — хто він для тебе? В цьому питанні нема нічого образливого, правда ж?

— Мабуть, правда, — задумливо каже Макс і рушає, коли загорається зелене світло.

Віра іноді зиркає на нього. Макс вимикає знову радіо, встромляє в програвач доісторичну флешку з улюбленою старою музикою, яку слухає ще зі студентських років. Грає хіт 4 Non Blondes, він робить голосніше, а на приспіві підвиває. Віра терпляче чекає, коли він доспіває, просить збавити звук, бо трохи болить голова.

Знову їдуть у тиші й мовчанці.

— Він раніше був твоїм найкращим другом?

— Можна й так сказати. А іноді — навіть більше.

— Справді? — пожвавлюється Віра й різко розвертається до нього.

— Ви що, були коханцями?

— А-ха-ха! Та не стібись. Він був колись для мене стимулом. Можливо, навіть те, що я сьогодні на своєму місці, — це також його заслуга, хай навіть опосередкована, про яку він би ніколи не подумав. Завдяки йому я почав писати. Розумієш?

«Якби не Веніамін, я би не познайомився із Солею», — про себе усміхається Макс.

— Розкажеш про нього?

На мить Макс задумується.

— Ой, та Веня — це дуже довга історія.

— Я готова послухати! Люблю твої репортажі, хоча нічого в журналістиці не кумекаю. Вони справді дуже цікаві — дають щось нове, про що я раніше не знала.

— От не прибідняйся. Все ти аж бігом кумекаєш.

— От реально. Що там у нього? У матері були екстремальні пологи чи проблемна вагітність? Важкі дитячі травми? Трагічне дитинство? Мама недолюбила? Тато-маразматик? Чи був вітчим-алкоголік, який щовечора дубасив його кулаками? Всі травми і комплекси — з дитинства. Це — не новина. Такий букет — майже в кожного перехожого. Навіть у нас із тобою.

— Я — точно ненормальний.

— Я серйозно. Я думала, у цього Веніаміна свій особливий, як то кажуть, ексклюзивний випадок.

Макс терпляче чекає, коли в потоці її тексту виникає невеличка пауза, вставляє:

— Я пам'ятаю день, коли його розвернуло на сто вісімдесят градусів.

— Ну, повністю психічно здорових людей майже нема. Тих, які б мали щасливе й нетравмоване дитинство. То неблагополучні батьки, то імунні хвороби, то органічні враження головного мозку, то аутизм. Це взагалі велике щастя, коли дитина народжується в нормальних обставинах, та ще й здорова.

— Я пам'ятаю, коли його розвернуло на сто вісімдесят градусів, — терпляче повторює Макс.

— Он у двоюрідної сестри Наді на Волині народилася дівчинка... і там уже такий букет. Треба ставити рефлекси, а з кістками які проблеми!

— Ти мене чуєш?

— Вони вже стільки грошей витратили на фахівців...

— Я пам'ятаю, коли його розвернуло на сто вісімдесят градусів.

Віра замовкає, нарешті зважує почуте, запитливо кліпає очима:

— Ну й розвернуло його на сто вісімдесят градусів. Ти про це хотів сказати? Тільки я не зрозуміла, як його могло моментально розвернути. *Моментально* нічого не відбувається. Вибач, що перебила.

— Я пам'ятаю, коли все це з ним почалося, коли все пішло не так. І це довга історія. Тут двома словами не обійтися. Про це можна написати роман.

— Ти мене заінтригував. Але який сенс писати роман про лузера? Краще про людину, яка чогось досягла.

— Ага, особливо про тих пострадянських вискочок і скоробагатків, які перечавили інших і чогось таки досягли. Хай самі про себе пишуть. Писати про нахабне й амбітне бидло, яке себе називає елітою, лідерами, — те саме, що йому прислуговувати. Краще вже писати про геніїв або хоча би про тих, хто намагався горіти... і згорів у польоті.

— Боже, який пафос!

Вони їдуть мовчки.

— Ну так що там із тим Веніаміном сталося?

— Якщо розкажу, то читати буде нецікаво.

— Кидаєш мені наживку?

— Кожен добрий автор так робить. Треба спершу вловити читача на гачок.

— Я вже проковтнула. Можеш підсікати.

— Ти — вдячна читачка. Якби я був романістом, то дуже дорожив би цим.

— А хто тобі заважає стати романістом? — каже Віра, і в її очах поблискують глузливі вогники.

Макс бачить, що розмова не особливо в'яжеться, благо, майже приїхали додому. На кухні Віра до нього муркоче, запитуючи, що приготувати на вечерю, — рагу чи ризото.

— Відкоркуємо пляшечку винця, бо ми вже так не сиділи: то в мене голова постійно болить, то ти працюєш чи втомлений.

— Я не проти.

Голос Віри, ніби звіддаля, повторює:

— То рагу чи ризото?

Макс, занурившись у студентські спогади, майже її не чує.

— Що? Давай ризото. Так, ризото. Я дуже люблю твоє ризото.

Віра запитливо на нього дивиться: нетутешній і замислений погляд Максима підказує їй, що він зараз десь дуже далеко. Вона кисло посміхається і повертається до плити.

Макс пригадує, що, напевне, останньою роботою Раткевича був краєзнавчий музей Будича — він улаштувався там чи то науковим співробітником, чи то завідувачем відділу. Звідти його поперли за пиятики з підозрілими типами і базарними шльондрами, яких туди водив спершу тихцем, обережно, а потім — дедалі частіше, нахабніше, поки гості не почали виносити з музею експонати — переважно холодну та вогнепальну зброю часів Другої світової війни, а також важкі чавунні праски XIX сторіччя. Чогось увагу базарних шльондр привернули саме ті праски. Під час чергового випивону в музеї один із дружбанів Раткевича вдягнув шинель оберлейтенанта Вермахту (зняв її з експозиції, натягнув на себе) і так пішов у ній у найближчий магазин по бухло. Синього вояку, який дорогою зігував перехожим, миттю пов'язали правоохоронці, відлупили й забрали до відділку. Це був справжній скандал у місті — про безчинства в музеї написала місцева газета, невдовзі приїхала перевірка з Києва, зробили ревізію, директор поплатився посадою, завели кримінальну справу, Раткевичу впаяли умовний термін, знайшли й повернули все вкрадене. Після того інциденту в Будичі про Веніаміна ходила тільки недобра слава, й він ніде не міг більше влаштуватися на роботу.

Перед тим Веніаміна поперли зі щоденної газети, а ще перед тим — зі школи, де він викладав зарубіжку й по приколу зачитував дітям провокативні сцени з творів Буковські, Берроуза та Вельбека. Скоро про таке «прогресивне» виховання дізналися батьки й прийшли до директора школи по пояснення. Раткевич змушений був покинути школу й поставити хрест на своїй кар'єрі вчителя. Макс знайшов йому підробіток на відстані — редагувати й корегувати книжки в одному помітному столичному видавництві. Так Раткевич дізнався про модне

слівце «аутсорсинг», яке любив часто повторювати, вихвалявся, що так назве нову збірку верлібрів, яку кілька років погрожував видати «назло заздрісним гівнюкам». Але й на видавничій ниві Веніамін не прижився: здавав тексти дуже покоцаними, з його роботи було добре видно, де він працював тверезим, а де — бухим. Так само й «заздрісні гівнюки» так і не дочекалися від Раткевича жодної книжки, про плани генія на яку й гадки не мали. Випадково Макс спілкувався був у фейсбуці з однокурсницею, яка розповідала, що Раткевич геть пустився берега — пропив усе, що тільки можна, а в його квартирі щодня кублиться притон із місцевої алкашні, ночами не дають спати сусідам і своїм шумом тероризують увесь під'їзд.

Відтоді Макс більше не переймається Веніаміном — який сенс? Час від часу Раткевич дзвонить і скавулить, що не має що їсти, що в нього закінчилася навіть картопля, нема чаю, кави, солі, цукру, хліба, масла, олії, взагалі нема нічого. «Лише десятки порожніх пляшок», — додає Макс, але Веніамін його не чує і продовжує нити, що в Будичі скрізь безробіття та скорочення, що на роботу вигідніше брати молоденьких дурників, а на сорокарічних уже дивляться з підозрою. «Кароче, наше покоління списали», — хникає він. Макс не має натхнення з ним сперечатися та з'ясовувати, хто кого списав, просто терпляче вислуховує цей потік свідомості.

Макс уявляє увесь жах Веніамінового побуту й каже йому, що він сам у всьому винен, бо нічого не зробив, щоб було інакше. Та насправді глибоко в душі він до останнього надіється, що Раткевич уникне остаточного падіння і в нього вистачить сили волі почати нове життя. Веніамін замовкає, сопе, а потім несподівано просить грошей, знову скиглить, що вже має цироз печінки і йому потрібні ліки. Макс посміхається: «Аякже, а на бухло гроші знайшлися». Веніамін психує і намагається доводити свої алогічні алкогольні істини, та закінчується все тим, що йому дуже терміново потрібні гроші. Макс його перериває,

той не чує, Макс знову різко перериває і каже, що не може більше говорити. Мобільний настирливо дзвонить, але Макс вимикає звук і кладе його в кишеню.

З того давнього часу Веніамін більше не дзвонить — зникає, як сніжна людина, про яку іноді люди згадують, але достеменно нічого не знають. Тому цей останній нічний дзвінок виглядає ще загадковішим і незрозумілішим. Макс здогадується: Веніамін досягнув того дна, після якого невідомо, чи є ще куди падати.

II

Будич, 2001 рік

Макс дізнається про Веніаміна за день до знайомства: випадково чує про нього від однокурсниць, які бурхливо шепотіли за його спиною під час лекції. Веня взимку переводиться на їхній курс і починає вчитися одразу з другого семестру. Макса вражає, що цей новенький раніше вчився на морського офіцера, але передумав: кинув військову кар'єру й вирішив іти на журналістику (потім він це пояснював, що усвідомив просту річ: в Україні з її напіврозваленною армією він за свого життя навряд чи зможе зробити повноцінну кар'єру в морському флоті). Пліткарки за спиною Макса розповідають, що Веніамін — надзвичайно красивий, стриманий у манерах і ніколи не усміхається, дівчата шепочуть, що він — місцевий, із Будича, живе десь недалеко від центру.

Наступного дня в заповненій лекційній аудиторії до Макса підходить незнайомець і запитує, чи вільне місце поруч. Макс одразу здогадується, хто це. Веніамін худорлявий, підтягнутий і дуже охайний — це видно з ідеально поправленої сорочки під темно-синім джемпером, темних штанів і начищених чорних зимових черевиків. Слово за словом — і вони знайомляться.

Взаємна симпатія між Максом і Веніаміном виникає миттєво, так би мовити, — з першого погляду. Спочатку вони лише стримано, задля ввічливості, говорять на перервах, потім розмови частішають, вони разом сидять на лекціях, ходять у студентський буфет, бібліотеку, готуються до занять у читацькому залі. Невдовзі стають майже нерозлучними.

Максу подобається, що Веніамін серйозно й наполегливо займається літературою: пише верлібри, перекладає американських бітників, іноді

дописує рецензії на книжкові новинки та публікує їх під різними псевдонімами в місцевих газетах.

Хлопці разом зависають у «Повній каністрі» за пивом. Навколо гудуть веселі компанії, що прийшли дивитися футбол на великих телевізорах. Раткевич зізнається, що планує писати курсову, а згодом — і дипломну про постколоніалізм у медіа. Він часто про це говорить.

— Це дуже модно, — запевняє він.

— Так, про це не пишуть хіба чіпкохвості мавпочки, — додає Макс.

Якось Раткевич їздив до Києва на конференцію, де познайомився з кількома модними світилами-науковцями, після чого його ентузіазм зростає ще дужче. Вони майже щодня обмінюються думками, ідеями, книжками. Під його впливом Макс активно читає сучасну світову прозу та поезію, в якій раніше нічого не петрав, пробує писати верлібри й невеличкі прозові замальовки. Цих папірців з уривками, начерками, незавершеними творами згодом назбирується невеличка течка, й Макс не знає, що з ними робити. Але їхні читацькі симпатії дедалі дужче розходяться. Макса дивує і навіть викликає підозру подиячому наївна бібліотека Веніаміна — купа різного паперового мотлоху, без якого можна обійтися: книжки про таємні окультні товариства ХХ століття, про винищувачі та бомбардувальники країн Осі, про замки і зброю часів хрестових походів, про таємниці Третього Райху та східні духовні практики, про кельтів, маловідомі народи Африки та шпигунів часів «холодної війни».

— Навіщо ти собі цим сміттям забиваєш голову?

— Ну не всім же читати ліотарів. Мені це подобається.

Але під впливом Веніаміна Макс і далі пробує писати. Вечорами любить сидіти над аркушем, іноді до світанку, перечитує написане, намагається доробляти чи переписувати, але зазвичай відкладає з розумінням, що не може дати цьому ради і що література — взагалі не його. Читає переважно публіцистику та наукові дослідження, що

приваблюють його дедалі більше. Натомість Веніамін каже, що треба віддаватися лише поезії, бо тільки вона справжня, а все решта — від лукавого. У цих переконаннях він стає войовничим і безапеляційним, що починає трохи втомлювати Максима.

Веня часто просить у Максима ключі від квартири, куди водить дівчат, звісно ж, — не для занять літературою. Раткевич, завжди енергійний, натхненний, весь такий на позитиві, буквально притягує до себе дівчат, як магніт, бо з ним завжди весело й цікаво. Любить відсипати трохи сексистські жарти, погладжуючи їх по сідницях, але дівчата з Будича цього не помічають і сприймають за дотепність. Макс усміхається, бо львівські чи київські студентки за розпускання рук можуть заїхати по писку чи як мінімум більше не спілкуватися. Раткевич любить пліткувати про своїх коханок. Вихваляється, що його мета — паралельно зустрічатися з п'ятьма дівчатами. А що, з трьома вже виходило, а от із чотирма та п'ятьма — поки ні. Веніамін любить пафосно цитувати класиків, типу:

І він потягся, як дитина, радо,

І мовив:

— Добре бути молодим

У теплі дні збирання винограду.

Макс плутає імена дівчат, яких Веня водив у його квартиру і які в коридорах універу іноді по-змовницьки йому усміхаються чи злегка кивають головою, вітаючись на відстані.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ